

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ІЛЬЧЕНКО Катерина Романівна

УДК 342.951:351.713:339.543:639.21/23(477)

**ПОРЯДОК ТА ПІДСТАВИ ПЕРЕМІЩЕННЯ
ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ ПРОДУКТІВ
МОРСЬКОГО ТА РІЧКОВОГО ПРОМИСЛУ**

Спеціальність: 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник

доктор юридичних наук, професор
ДОДІН Євген Васильович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
професор кафедри морського та митного права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
ПРИЙМАЧЕНКО Дмитро Володимирович,
Університет митної справи та фінансів,
проректор з наукової роботи;

кандидат юридичних наук
ДУКОВА Наталія Миколаївна,
Управління адміністрування митних
платежів та митно-тарифного
регулювання Одеської митниці ДФС,
головний державний інспектор
відділу митно-тарифного регулювання

Захист відбудеться «29» червня 2016 р. о «10» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.01 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий «28» травня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.Р. Біла-Тіунова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Одним з головних пріоритетів розвитку України є побудова соціально орієнтованого, відкритого, демократичного суспільства, в якому кожен міг би користуватися природними благами та, не завдаючи шкоди природі, задовольняти свої першочергові потреби, а держава тим самим створювала механізм сприяння реалізації цих прав.

Проголошення Україною незалежності, реалізація на практиці норм Конституції України щодо захисту прав, свобод, законних інтересів людини і громадянина, а також спрямованість держави на вступ до Європейського Союзу, поставили перед вітчизняною юридичною наукою нові фундаментальні питання. Чільне місце серед них посідають розробка й вирішення проблеми переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу. Ресурси світового океану є обмеженими, тому й не дивно, що виникає потреба щодо вжиття ефективних заходів з метою моніторингу і контролю за торгівлею рибними та іншими водними живими ресурсами.

Одним із напрямків митного регулювання є переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу. У Митному кодексі України 2012 року продуктам промислу відведено лише одну статтю, а в Угоді про асоціацію закріплено основоположні принципи торгівлі, митного оформлення та переміщення продуктів морського та річкового промислу.

Підкреслюючи значущість та цінність одного з головних актів митного законодавства держави, слід зазначити, що він далеко не повною мірою відповідає вимогам сучасного європейського суспільства та завданням щодо побудови дійсно правової, демократичної держави.

Більшість проблем, які виникають нині у відносинах Державної фіскальної служби з фізичними особами, а також суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, що задіяні у цій галузі, обумовлюється складністю чинних нормативно-правових актів, які регламентують переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу.

Проблеми, що виникають із продуктами промислу, полягають у тому, що в Україні відсутніми є загально визначені правила переміщення риби і ракоподібних, молюсків та інших водяних безхребетних через митний кордон України. Продукти промислу, як особливий вид товару, що швидко псується, вимагають спеціальних документів для переміщення через митний кордон України та митних формальностей і підлягають обов'язковому санітарно-епідеміологічному та ветеринарно-санітарному контролю, а в деяких випадках і екологічному контролю, та вимагають швидкого реагування органів Державної фіскальної служби щодо пропуску цих

товарів, належного переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу. Приведення цього важливого інституту митного права у відповідність до міжнародно-правових норм є підставою для розбудови України як правової, демократичної та європейської держави та для формування справжньої ринкової економіки держави.

Без якісного та своєчасного удосконалення митного законодавства в розглядуваній царині неможливо вирішити жодного із цих завдань, вийти на новий етап модернізації та побудови суспільства на засадах поваги до таких загальнолюдських цінностей, як свобода, честь, гідність тощо, а також до впровадження міжнародних норм і стандартів у сфері переміщення продуктів промислу.

Особливу увагу при цьому слід зосередити на з'ясуванні й удосконаленні теоретичних, практичних, а також організаційно-правових засад переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу. Адже на теперішній час у Митному кодексі України і в будь-якому іншому нормативно-правовому акті є відсутніми поняття «переміщення», «морський та річковий промисел» та інші поняття. Підписання Угоди про асоціацію, про особливий товар, що переміщується через митний кордон, вплив міжнародних актів щодо митних формальностей, особливе митне оформлення, спеціальні види контролю стали підставою для обрання теми щодо порядку та підстав переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано на кафедрі морського та митного права Національного університету «Одеська юридична академія» відповідно до плану наукових досліджень «Визначення шляхів підвищення ролі норм морського, митного та інформаційного законодавства для подальшого забезпечення економічної незалежності України у ХХІ столітті». Вона є частиною роботи університету в рамках загальної тематики «Традиції та новачі у сучасній українській державності і правовому житті» (державний реєстраційний номер 0106U004970).

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є комплексний науковий аналіз теоретичних і практичних аспектів порядку та підстав переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу, аналіз та визначення основного категоріального апарату, встановлення тенденцій розвитку, розкриття особливостей митних формальностей щодо переміщення продуктів морського та річкового промислу, напрацювання та обґрунтування пропозицій щодо удосконалення правового регулювання відносин щодо переміщення продуктів промислу.

Поставлену мету досягнуто вирішенням таких задач:

сформулювати поняття «продукти морського та річкового промислу»;

охарактеризувати особливості поняття «продукти морського та річкового промислу» та його зміст;

з'ясувати витоки еволюції законодавчого регулювання продуктів морського та річкового промислу та визначити їх основні етапи;

визначити стан наукових досліджень переміщення через митний кордон України продуктів промислу та надати авторське визначення цього поняття;

розмежувати поняття «митні формальності», «митний контроль», «митне оформлення»;

з'ясувати підстави та принципи переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу;

виявити та охарактеризувати особливості продуктів морського та річкового промислу українського походження;

визначити та охарактеризувати особливості продуктів морського та річкового промислу іноземного походження;

з'ясувати та охарактеризувати специфіку відповідальності за порушення митних правил при переміщенні продуктів морського та річкового промислу;

охарактеризувати міжнародно-правове співробітництво та виявити його особливості у сфері переміщення продуктів морського та річкового промислу;

визначити вплив міжнародно-правових актів на удосконалення правового регулювання переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу;

сформулювати пропозиції та рекомендації щодо удосконалення законодавства стосовно переміщення продуктів морського та річкового промислу через митний кордон України.

Об'єктом дослідження є правове регулювання переміщення товарів через митний кордон України.

Предметом дослідження є порядок та підстави переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить сукупність прийомів та методів наукового пізнання. В основу методологічної конструкції дисертаційної роботи покладено системний аналіз, який і визначив напрямки дослідження порядку та підстав переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу. Використано також окремі методи наукового пізнання. Діалектичний метод пізнання дозволив дослідити проблеми, пов'язані з визначенням особливостей діяльності митних органів щодо застосування митних формальностей при переміщенні через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу, та відповідальності за порушення митних правил при переміщенні продуктів морського та річкового промислу (р. 2).

За допомогою логіко-семантичного методу сформульовано та поглиблено понятійний апарат, якого використано в дослідженні (п.п. 1.1, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3). Формально-юридичний метод використано для аналізу та з'ясування процесу застосування нормативних актів, що регламентують порядок переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу (п.п. 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.2). Структурно-функціональний метод застосовано для аналізу місця митних органів, міжнародних організацій у забезпеченні законності переміщення продуктів морського та річкового промислу (п.п. 2.2, 2.3, 2.4, 3.1). Застосування методів моделювання, аналізу та синтезу дозволило сформулювати пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства.

Науково-теоретичною базою дослідження стали праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі теорії держави і права, теорії державного управління, адміністративного права і процесу, митного права: С.С. Алексєєва, Ю.П. Битяка, І.Г. Бережнюка, Л.Р. Білої-Тіунової, О.С. Виханського, О.В. Войцешук, А.Д. Вотченікова, Є.В. Додіна, С.Ю. Дьоміної, Н.М. Дукової, Д.П. Калаянова, С.В. Ківалова, А.Н. Козиріна, Б.А. Кормича, О.С. Крущук, Т.В. Курила, А.В. Мазура, І.В. Міщенко, Н.П. Павлюка, П.В. Пашка, Д.В. Приймаченка, В.В. Прокопенка, О.П. Федотова, М.Г. Шульги та ін.

Нормативною базою дисертації є Конституція України, закони і постанови Верховної Ради України, укази і розпорядження Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, нормативні акти Державної фіскальної служби, Міністерства доходів і зборів України, Міністерства фінансів України, Державної митної служби України та інших центральних органів виконавчої влади.

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнення практичної діяльності митних органів України, статистичні матеріали, довідкові видання тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що уперше у вітчизняній науці здійснено системно-порівняльний аналіз митного законодавства щодо порядку та підстав переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу як соціально-правового явища, визначено їх місце і роль у сучасній правовій системі. У роботі містяться положення, яким притаманні риси наукової новизни, зокрема:

уперше:

сформульовано визначення поняття «продукти морського та річкового промислу», з'ясовано предмет, зміст та кваліфікуючі ознаки продуктів морського та річкового промислу;

систематизовано чинники еволюції правового регулювання переміщення продуктів морського та річкового промислу, що складаються з двох етапів розвитку – радянського та сучасного;

сформульовано визначення поняття «переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу»;

запропоновано виокремити підстави та принципи переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу;

виокремлено особливості переміщення через митний кордон України продуктів промислу українського та іноземного походження;

надано визначення поняття «Азово-Чорноморський басейн»;

охарактеризовано особливості відповідальності за порушення митних правил при переміщенні продуктів промислу;

розкрито особливості міжнародно-правового співробітництва у сфері переміщення продуктів морського та річкового промислу, виокремлено види такого співробітництва, як: універсальне, регіональне та шляхом укладення двосторонніх (тресторонніх) угод;

запропоновано внести зміни до митного законодавства України з метою приведення норм нормативно-правових актів до міжнародних актів, а саме Конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур та Угоди про асоціацію та інших міжнародних документів, ратифікувати оновлену Конвенцію про майбутнє багатостороннє співробітництво в галузі рибальства в північно-західній частині Атлантичного океану (далі – Конвенція НАФО), Угоду щодо забезпечення виконання заходів з міжнародного збереження та управління рибальськими суднами у відкритому морі від 1 листопада 1993 р. та Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про морське перевезення вантажів 1978 року, які мають стратегічне значення;

удосконалено визначення понять «промисел», «переміщення через митний кордон України», «митні формальності», «міжнародно-правове співробітництво» з урахуванням їх нормативного закріплення та практики застосування міжнародними інституціями та державами;

набули подальшого розвитку:

концептуальні засади розвитку митного законодавства щодо переміщення товарів через митний кордон України;

поняття відповідальності та порушення митних правил через призму застосування до переміщення продуктів промислу;

обґрунтування місця та ролі міжнародних організацій ВМО, СОТ, ООН, регіональних економічних інтеграційних об'єднань та двосторонніх міжнародних договорів у сфері переміщення продуктів морського та річкового промислу.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертаційному дослідженні положення, узагальнення, висновки та пропозиції для науки адміністративного права і процесу, митного права, правотворчої діяльності та практики діяльності митних

органів мають як загальнотеоретичне, так і прикладне значення. Результати дослідження можуть бути використаними у:

науково-дослідній сфері – для подальшого розгляду проблем правового регулювання переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу;

правотворчій діяльності – при підготовці змін і доповнень до Митного кодексу України, інших підзаконних нормативних актів, які регламентують діяльність органів доходів та зборів щодо переміщуваних через кордон держави продуктів морського та річкового промислу;

правозастосовній діяльності – для поліпшення практичної діяльності посадових осіб митних органів, інших органів виконавчої влади щодо реалізації покладених на них завдань;

навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін: «Адміністративне право», «Митне право», «Відповідальність за контрабанду та порушення митних правил» тощо.

Апробація результатів дослідження. Теоретичні висновки, сформульовані в дисертації, розглядалися й обговорювалися на засіданнях кафедри морського та митного права Національного університету «Одеська юридична академія». Основні положення дослідження було апробовано на: Міжнародній науково-практичній конференції «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 16–17 травня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Міжнародно-правові проблеми сучасного торговельного мореплавства» (м. Київ, 26 березня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України» (м. Одеса, 15–16 травня 2015 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Стан та перспективи розвитку адміністративного права України» (м. Одеса, 09–10 жовтня 2015 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Держава і права: проблеми становлення і стратегія розвитку» (м. Ужгород, 25–26 грудня 2015 р.).

Публікації. Основні положення роботи знайшли відображення у 5 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку, та 1 – у зарубіжному науковому виданні, а також у 4 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації обумовлена метою дослідження і складається із вступу, 3 розділів, 10 підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 192 сторінки, із них основного тексту – 166 сторінок. Список використаних джерел налічує 240 найменувань і розміщений на 26 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, ступінь її наукової розробленості, зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, задачі, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано його методологію та емпіричну базу, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, наведено їх апробацію.

Розділ 1 «Теоретико-правові основи переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу» містить три підрозділи, в яких досліджено поняття, сутність, правову природу, становлення поняття продуктів морського та річкового промислу як на законодавчому, так і на науковому рівні.

У **підрозділі 1.1. «Категорія «продукти морського та річкового промислу» у понятійному апараті митного права»** розглянуто поняття та сутність продуктів морського та річкового промислу як категорії митного права. Проаналізовано національне законодавство щодо визначення поняття «промисел» та надано визначення поняття «морський та річковий промисел». Під морським та річковим промислом слід розуміти спеціальний вид діяльності, якого спрямовано на вилов, збирання і добування водних біоресурсів та первинну обробку суднами водних біоресурсів (охолодження та замороження).

Виокремлено кваліфікуючі ознаки, які притаманні морському та річковому промислу, а саме: спеціальний вид діяльності, що здійснюється в обумовлених місцях; об'єктами морського та річкового промислу є водні живі ресурси; цей промисел здійснюється на спеціально облаштованих суднах; суб'єкти господарювання, що здійснюють вилов, добування та збирання, повинні мати спеціальні дозвольні документи (ліцензії); суб'єктам, що здійснюють вилов або добування риби та інших біоресурсів, держава надає квоти або ліміти вилову; продукти морського та річкового промислу переміщуються через митний кордон України у порядку імпорту, експорту, транзиту або поміщені у будь-який інший митний режим, передбачений законодавством. Виокремлено предмет морського та річкового промислу.

У понятійному апараті митного права під продуктами морського та річкового промислу слід розуміти товар, який отримано у результаті спеціального виду діяльності, а саме: вилучення з морського та річкового середовища водних біоресурсів та тих біоресурсів, що піддані первинній обробці на судні – замороженню та охолодженню, з метою ввезення на митну територію України та вивезення з митної території України.

У **підрозділі 1.2. «Еволюція законодавчого регулювання морського та річкового промислу»** проаналізовано розвиток нормативного регулювання продуктів морського та річкового промислу та виокремлено етапи цього розвитку.

Здійснення дослідження еволюції правового регулювання переміщення продуктів морського та річкового промислу надало підстави зробити висновок щодо існування двох її етапів – радянського та сучасного. Україна довгий час належала до складу СРСР, тому розвиток та законодавче регулювання добування, вилучення водних біоресурсів припали саме на цей період. Сучасний етап бере свій початок з дня проголошення Україною незалежності і триває до теперішнього часу.

Дослідження еволюції законодавчого регулювання переміщення продуктів морського та річкового промислу дає підстави зробити висновок щодо впливу міжнародного законодавства на національне митне законодавство України. Ці підсистеми єдиного митного міжнародно-правового простору хоча і є самостійними, але є взаємопов'язаними.

У *підрозділі 1.3. «Стан наукових досліджень переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу»* розглянуто та проаналізовано наукові думки стосовно поняття переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу. Тематику митного оформлення товарів та переміщення досліджували у своїх працях такі вчені, як: Є.В. Додін, С.Ю. Дьоміна, С.В. Ківалов, Б.А. Кормич, Н.О. Коваль, О.С. Крушук, О.П. Петров, О.П. Федотов, І.В. Тулянцева та ін., проте питання переміщення продуктів морського та річкового промислу у сучасній правознавчій літературі достатнього висвітлення не отримали.

Проаналізовано співвідношення понять «фактичний перетин» та «переміщення». У правовому полі, в якому здійснюється переміщення товарів та транспортних засобів, виокремлено два процеси – це законне та незаконне переміщення. Надано рекомендації щодо закріплення у Митному кодексі України визначення «переміщення через митний кордон», під яким слід розуміти «сукупність митних формальностей, пов'язаних із вивезенням з митної території України, ввезенням на митну територію України, або транзитом через територію України товарів та транспортних засобів у будь-який спосіб».

Під переміщенням через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу слід розуміти сукупність митних формальностей, пов'язаних із фактичним вивезенням з митної території України на митну територію іншої держави, або фактичним ввезенням з митної території іншої держави на митну територію України продуктів морського та річкового промислу у будь-який спосіб, будь-якими засобами та будь-якими видами транспорту.

Розділ 2. «Митні формальності при переміщенні через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу та відповідальність за порушення митних правил» містить п'ять підрозділів, в яких досліджено поняття та сутність митних формальностей при переміщенні через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу, виокремлено основні напрями діяльності митних

органів – митний контроль, митне оформлення та стягнення митних платежів, що стосується продуктів промислу як українського, так і іноземного походження, досліджено правову природу відповідальності за порушення митних правил при переміщенні продуктів промислу.

Підрозділ 2.1. «Поняття митних формальностей та їх специфіка при переміщенні продуктів морського та річкового промислу» присвячено аналізу та характеристиці поняття «митні формальності» та визначено їх специфіку щодо продуктів промислу.

Здійснено нормативно-правовий аналіз поняття «митні формальності» за різними міжнародними актами фундаментального значення.

Встановлено, що митні формальності – це упорядкований комплекс дій, що здійснюється особами, суб'єктами господарювання та органами доходів та зборів щодо товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України та вчинення яких спрямовано на здійснення найважливіших напрямів діяльності митних органів, а саме: митного контролю, митного оформлення та стягнення митних платежів. Метою здійснення митних формальностей є забезпечення дотримання вимог митного законодавства.

Для упорядкування системи платежів вбачається за необхідне внесення змін до п. 27 ст. 4 Митного кодексу України та віднесення до митних платежів єдиного збору.

У підрозділі 2.2. «Правове забезпечення переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу» досліджено основоположні ідеї переміщення продуктів морського та річкового промислу. Пропуск та переміщення через митний кордон України є базовим положенням митного законодавства, яке й досі не знайшло свого відображення у сучасних кодифікованих актах.

Під правовим забезпеченням переміщення продуктів морського та річкового промислу через митний кордон слід розуміти певну сукупність міжнародних та національних правових актів України, яких спрямовано на регулювання суспільних відносин, що пов'язані із здійсненням митних формальностей, пов'язаних із ввезенням на митну територію та вивезенням з митної території продуктів морського та річкового промислу. Досліджено поняття переміщення через митний кордон за митними кодексами Республіки Білорусь, Російської Федерації, а також Європейського Співтовариства, та запропоновано закріпити зазначену правову категорію в законодавстві України.

Виокремлено підстави переміщення продуктів морського та річкового промислу: а) для продуктів морського та річкового промислу українського походження – це отримання лімітів вилову та спеціального дозволу суб'єктами господарювання від органів державної влади; б) для продуктів морського та річкового промислу іноземного походження – це митна декларація та інші, передбачені законом, дозвільні документи (сертифікат відповідності, атестат виробництва тощо).

Наведено та досліджено основоположні принципи переміщення продуктів морського та річкового промислу та зазначено обов'язкову умову переміщення продуктів промислу у спеціальній упаковці (тарі).

У **підрозділі 2.3. «Митний контроль та митне оформлення продуктів морського та річкового промислу українського походження»** досліджено особливості митного контролю та митного оформлення продуктів морського та річкового промислу українського походження. Всі товари, що переміщуються через митний кордон України, підлягають митному контролю та митному оформленню. Митні органи взаємодіють з органами державної влади, що здійснюють санітарно-епідеміологічний, ветеринарний, радіологічний, екологічний контроль та інші його види, у порядку, встановленому законодавством України. Митне оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України, завершується тільки після здійснення установлених законодавством України необхідних для цього товару видів контролю. Зазвичай до продуктів промислу українського походження застосовуються такі форми митного контролю, як перевірка документів, огляд та переогляд товарів.

Встановлено, що продуктами морського та річкового промислу українського походження є: 1) продукція морського рибальського промислу та інша продукція промислу, одержана українським судном або судном, що орендоване (зафрахтоване) Українською державою, в Азово-Чорноморському басейні (до указанного поняття слід зарахувати територіальні води); 2) продукція, одержана на борту переробного судна України виключно з продукції, зазначеної у пункті 1; 3) продукція, одержана з морського дна або з морських надр за межами територіальних вод України, за умови, що держава має виключне право на розробку цього морського дна або цих морських надр; 4) товари, вироблені у цій країні виключно з продукції, зазначеної у пунктах 1–3. Слід також зарахувати до продукції українського походження ті продукти морського та річкового промислу, яких виловлено українськими суднами в районі діяльності міжнародних організацій [наприклад, Організація з рибальства в Північно-Західній Атлантиці (далі – НАФО)] та які знаходяться за межами здійснення юрисдикції у галузі рибальства прибережних держав. Міжнародна організація надає Україні, як члену цієї організації, ліміти вилову продуктів промислу.

Досліджено статус риболовецького судна, що здійснює вилов продуктів промислу українського походження. Встановлено, що продукти промислу українського походження внесено до переліку товарів, на яких встановлено обмеження щодо переміщення через митний кордон України. Для цього при митному контролі та оформленні суб'єкт господарювання подає: а) атестат виробництва; б) свідоцтво виробника про якість; в) сертифікат відповідності. Надано визначення поняття «Азово-Чорноморський басейн», під яким слід розуміти регіон, що містить у собі акваторії Чорного та Азовського морів та рік, води заток, бухт, губ і лиманів, проток, що пов'язані з Чорним та Азовським морями або у них впадають.

У підрозділі 2.4. «Митний контроль та митне оформлення продуктів морського та річкового промислу іноземного походження»

досліджено питання контролю та митного оформлення продуктів промислу іноземного походження. Україна є імпорт-залежною країною, обсяг імпортованої нею риби та інших продуктів промислу сягає 70%. Із поступовим насиченням ринку імпортними морепродуктами і рибою загострюється питання їх безпечності та якості, особливо, якщо ввезені продукти є нетрадиційними для українського споживача.

Встановлено, що до продуктів морського та річкового промислу іноземного походження слід зарахувати: 1) продукцію морського та річкового промислу та іншу продукцію морського промислу, яка одержана судном іноземної держави або судном, що орендоване (зафрахтоване) цією країною на території іноземної держави; 2) продукцію, одержану на борту переробного судна іноземної держави виключно з продукції, зазначеної у пункті 1; 3) продукцію, одержану з морського дна або з морських надр за умови, що країна-імпортер має виключне право на розробку цього морського дна або цих морських надр; 4) товари, вироблені у цій країні виключно з продукції, зазначеної у пунктах 1–3; 5) продукти промислу, виловлені на території України іноземними суднами; 6) продукти промислу, виловлені на території України, за межами територіальних вод України та українськими суднами, але без правових підстав (не доведеність українського походження); 7) будь-які продукти морського та річкового промислу, щодо яких не встановлено фактів українського походження.

Для здійснення митного контролю та митного оформлення продуктів морського та річкового промислу іноземного походження щодо якості і безпеки суб'єкт господарювання повинен подати: а) сертифікат походження; б) ветеринарне свідоцтво на кожну партію продукції.

До продуктів морського та річкового промислу іноземного походження можуть застосовуватись усі форми митного контролю, крім огляду територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних складів, вільних митних зон, магазинів безмитної торгівлі.

Продукти морського та річкового промислу, видобуті та (або) вироблені українськими суднами за межами митної території України, при ввезенні на сухопутну частину митної території України або для цілей переробки у внутрішніх морських водах або територіальному морі підлягають митному оформленню відповідно до заявлених митних режимів. Продукти морського та річкового промислу, що виловлені і (або) вироблені суднами за межами територіального моря і поставляються за межі митної території України без заходу судна в українські порти (на рейди), не підлягають митному оформленню. Зазначені особливості не знайшли свого відображення у митно-правових актах. Запропоновано внести зміни до Закону України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» у зв'язку із зазначеним.

Підрозділ 2.5. «Відповідальність за порушення митних правил при переміщенні продуктів морського та річкового промислу» присвячено аналізу законодавства, що встановлює відповідальність за порушення митних правил.

Підґрунтям створення інституту відповідальності за порушення митних правил став МК України–1991 р., що визначав підстави та порядок накладення відповідальності за порушення митних правил у розділі VIII «Порушення митних правил. Провадження у справах про порушення митних правил». В МК України–2002 р. цей інститут закріплено у розділі XVIII «Порушення митних правил і відповідальність за них. Відповідальність осіб, які беруть участь у провадженні в справах про порушення митних правил». МК України–2012 р. відводить для цього статті, що охоплюються розділом XVIII «Порушення митних правил та відповідальність за них».

Встановлено, що під порушеннями митних правил при переміщенні продуктів промислу слід розуміти умисну чи з необережності дію чи бездіяльність особи (фізичної та/або юридичної), яка посягає на встановлений порядок переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу.

Стосовно порушення митних правил при переміщенні продуктів морського та річкового промислу необхідно виокремити склад або елементи порушення – це передбачена нормами митного права сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак, за наявності яких те чи інше діяння можна кваліфікувати як адміністративне правопорушення. До елементів необхідно зарахувати: а) об'єкт; б) об'єктивну сторону; в) суб'єкт; г) суб'єктивну сторону.

Існує необхідність внесення змін до законодавства України щодо повернення кримінальної відповідальності за товарну контрабанду: включення до норм Митного та Кримінального кодексів України норми, в яких було би передбачено притягнення до кримінальної відповідальності у разі, якщо протягом року особу було притягнуто до відповідальності за порушення митних правил, яких було вчинено у великих розмірах не менше 3 разів.

Розділ 3. Міжнародне співробітництво та основні напрями удосконалення законодавства, що регламентує переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу містить два підрозділи, в яких досліджено основні форми співпраці щодо переміщення продуктів промислу та напрями удосконалення законодавства, що регламентує переміщення продуктів промислу.

У підрозділі 3.1. «Міжнародно-правове співробітництво у сфері переміщення продуктів морського та річкового промислу» проаналізовано міжнародне співробітництво України з іншими державами та виокремлено його основні форми.

Упорядкування суспільних відносин та поява держав сприяють виникненню співробітництва між країнами. Однією з основ сталого розвитку України є зміцнення її міжнародних зв'язків. Одним із шляхів досягнення цього є підтримання, посилення й удосконалення процесу міжнародного співробітництва між країнами. Встановлено, що під міжнародно-правовим співробітництвом, що стосується переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу, слід розуміти спільну діяльність держав, якої спрямовано на досягнення спільних цілей із приводу вилову, вилучення водних біоресурсів, митного оформлення, ввезення на митну територію України та вивезення з митної території України продуктів морського та річкового промислу, шляхом узгодження, укладення та ратифікації державами конвенцій, угод, стандартів тощо, яких спрямовано на спільну діяльність та досягнення спільної мети, на засадах загально визначених міжнародних принципів.

Виокремлено такі види міжнародно-правового співробітництва у сфері переміщення продуктів морського та річкового промислу, як: універсальне, регіональне та шляхом укладення двосторонніх (інколи і тристоронніх) угод.

У **підрозділі 3.2. «Вплив міжнародно-правових актів на удосконалення правового регулювання переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу»** досліджено вплив міжнародних актів на формування законодавства України щодо переміщення продуктів морського та річкового промислу.

Сучасні економічні перетворення та процеси глобалізації, інтеграції та активізація міжнародних зв'язків у своїй сукупності впливають на встановлення в Україні загальноприйнятих міжнародних норм та правил. Тенденції уніфікації та гармонізації національного митного законодавства призводять до істотних змін митного регулювання переміщення та митного оформлення продуктів морського та річкового промислу. Головними особливостями роботи щодо удосконалення законодавства у галузі митного оформлення продуктів морського та річкового промислу є:

необхідність урахування міжнародних вимог і стандартів у митній сфері, природоохоронному законодавстві, морському законодавстві;

залежність митного регулювання в Україні від митного регулювання європейських держав.

Встановлено, що Україною не ратифіковано оновлену Конвенцію НАФО, яка є досить важливою для Української держави, тому існує об'єктивна необхідність в її ратифікації.

Зроблено висновок щодо необхідності ратифікації Угоди стосовно забезпечення виконання заходів з міжнародного збереження та управління рибальськими суднами у відкритому морі від 1 листопада 1993 р. та Конвенції Організації Об'єднаних Націй про морське перевезення вантажів 1978 року, які мають стратегічне значення як для митного, так і для міжнародного законодавства.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** сформульовано загальні та найбільш суттєві результати та положення дослідження, наведено теоретичні узагальнення та авторські пропозиції щодо порядку переміщення продуктів морського та річкового промислу через митний кордон України. До найбільш вагомих наукових результатів роботи належать такі:

1. Визначено, що під продуктами морського та річкового промислу слід розуміти товар, а саме: вилучені з морського та річкового середовища водні біоресурси та такі біоресурси, яких піддано первинній обробці на судні, а саме: замороження та охолодження.

Продуктами морського та річкового промислу є: риба різних видів на всіх стадіях свого розвитку. Це можуть бути як статевозрілі екземпляри, так і мальки та ікра (прісноводні, солонуватоводні, морські, анадромні, катадромні, напівпрохідні); морські ссавці (дельфіни, кити, тюлені, моржі, нерпи); ракоподібні і голкошкірі водні безхребетні тварини (раки, краби, креветки, трепанги, морські їжаки, морські зірки, голотурії), молюски (головонігі, червононігі, двостулкові – мідії, кальмари, устриці тощо); промислові водні рослини і водорості, які використовуються для виготовлення продуктів харчування, добрив, медичних препаратів та які підлягають спеціальному правовому захистові (наприклад, ламінарія або морська капуста); водні ресурси, яких піддано первинним стадіям обробки (охолодженню та замороженню).

2. Здійснене дослідження еволюції законодавчого регулювання переміщення продуктів морського та річкового промислу дає підстави зробити висновок щодо існування двох її етапів – радянського і сучасного.

3. Встановлено, що під переміщенням через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу слід розуміти сукупність митних формальностей, пов'язаних із фактичним вивезенням з митної території України на митну територію іншої держави, або фактичним ввезенням з митної території іншої держави на митну територію Української держави продуктів морського та річкового промислу у будь-який спосіб, будь-якими засобами та будь-якими видами транспорту.

4. Запропоновано у Митному кодексі України закріпити визначення «переміщення через митний кордон», під яким слід розуміти «сукупність митних формальностей, пов'язаних із вивезенням з митної території України, ввезенням на митну територію України, або транзитом через територію України товарів та транспортних засобів у будь-який спосіб».

5. Виходячи із змісту міжнародних актів, удосконалено поняття «митні формальності», під якими слід розуміти, упорядкований комплекс дій, що здійснюються особами, суб'єктами господарювання та органами доходів та зборів щодо товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України та вчинення яких спрямовано на здійснення

найважливіших напрямів діяльності митних органів: митного контролю, митного оформлення та стягнення митних платежів.

6. Для упорядкування системи платежів вбачається за необхідне внесення змін до п. 27 ст. 4 Митного кодексу України та віднесення до митних платежів єдиного збору.

7. Проаналізовано поняття «переміщення через митний кордон» за митними кодексами Республіки Білорусь, Російської Федерації та Європейського Співтовариства та встановлено необхідність закріплення зазначеного поняття і в законодавстві України.

8. Визначено підстави переміщення продуктів морського та річкового промислу:

а) для продуктів морського та річкового промислу українського походження такими підставами є отримання лімітів вилову та спеціального дозволу суб'єктами господарювання від органів державної влади;

б) для продуктів морського та річкового промислу іноземного походження такою підставою переміщення є митна декларація та інші, передбачені законом, дозвільні документи (сертифікат походження, ветеринарне свідоцтво тощо).

9. Виокремлено перелік продуктів промислу українського походження. На продукти промислу українського походження встановлено обмеження щодо переміщення через митний кордон України, для чого при митному контролі та митному оформленні суб'єкт господарювання подає: а) атестат виробництва; б) свідоцтво виробника про якість; в) сертифікат відповідності.

До продуктів промислу застосовується митне оформлення у спрощеному порядку. Перевірка відомостей щодо продуктів промислу здійснюється у такій формі митного контролю, як перевірка документів, огляд та переогляд товарів. Продукти промислу в обов'язковому порядку підлягають державним видам контролю (санітарно-епідеміологічному, екологічному тощо).

10. Запропоновано в законодавстві закріпити поняття «Азово-Чорноморський басейн», під яким слід розуміти регіон, який містить у собі акваторії Чорного та Азовського морів та рік, води заток, бухт, губ і лиманів, проток, що пов'язані з Чорним та Азовським морями або в них впадають.

11. Виокремлено перелік продуктів морського та річкового промислу іноземного походження. Для здійснення митного контролю та митного оформлення продуктів морського та річкового промислу щодо якості і безпеки суб'єкт господарювання повинен подати: а) сертифікат походження; б) ветеринарне свідоцтво на кожну партію продукції. Митне оформлення розпочинається з подачі митної декларації. Можуть застосовуватись усі форми митного контролю, крім огляду територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних складів, вільних митних зон, магазинів безмитної торгівлі,

це пов'язано із специфікою самого товару. В обов'язковому порядку продукти морського та річкового промислу підпадають державним видам контролю (санітарно-епідеміологічному, екологічному тощо).

12. Під порушеннями митних правил при переміщенні продуктів промислу слід розуміти умисну чи з необережності дію чи бездіяльність особи (фізичної та/або юридичної), яка посягає на встановлений порядок переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу, здійснення митного оформлення і митного контролю цих продуктів, або обкладання митними платежами.

До елементів порушення митних правил слід зарахувати: а) об'єкт; б) об'єктивну сторону; в) суб'єкт; г) суб'єктивну сторону.

13. Запропоновано до митного та кримінального законодавств внести зміни та повернути кримінальну відповідальність за товарну контрабанду. Включити до норм Митного та Кримінального кодексів України норми, в яких було би передбачено притягнення до кримінальної відповідальності у разі, якщо протягом року особу було притягнуто до відповідальності за порушення митних правил, яких було вчинено у великих розмірах не менше трьох разів.

14. Під міжнародно-правовим співробітництвом, що стосується переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу, слід розуміти спільну діяльність держав, якої спрямовано на досягнення спільних цілей із приводу вилову, вилучення водних біоресурсів, митного оформлення, ввезення на митну територію України та вивезення з митної території України продуктів морського та річкового промислу шляхом узгодження, укладення та ратифікації державами конвенцій, угод, стандартів тощо, яких спрямовано на спільну діяльність та досягнення спільної мети, на засадах загально визначених міжнародних принципів. У сфері переміщення продуктів морського та річкового промислу необхідно виокремити такі види міжнародно-правового співробітництва, як: універсальне, регіональне та шляхом укладення двосторонніх (тристоронніх) договорів.

15. Встановлено необхідність ратифікації оновленої Конвенції про НАФО, яка регулює порядок промислу у північно-західній частині Атлантичного океану, оскільки міжнародна організація НАФО затверджує порядок надання Україні лімітів вилову продуктів промислу.

Визначено необхідність ратифікації Угоди щодо забезпечення виконання заходів з міжнародного збереження та управління рибальськими суднами у відкритому морі від 1 листопада 1993 р. та Конвенції Організації Об'єднаних Націй про морське перевезення вантажів 1978 року, які мають стратегічне значення як для митного, так і для міжнародного законодавства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях:

1. Лазарчук К.Р. Митне оформлення переміщення через митний кордон України рибної продукції / К.Р. Лазарчук // Митна справа. – 2013. – № 4(2). – С. 324–330.
2. Лазарчук К.Р. Порядок переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу / К.Р. Лазарчук // Митна справа. – 2014. – № 2. – С. 33–39.
3. Лазарчук К.Р. Митне оформлення продуктів морського та річкового промислу / К.Р. Лазарчук // Митна справа. – 2014. – № 5. – С. 34–42.
4. Лазарчук К. Р. Умови переміщення продуктів морського та річкового промислу через митний кордон України / К.Р. Лазарчук // Митна справа. – 2015. – № 2. – С. 67–75.
5. Лазарчук К.Р. Понятие и особенности перемещения продуктов морского и речного промысла через таможенную границу Украины / К. Р. Лазарчук // *Leges vitae*. – 2015. – № 5. – С. 39–43.
6. Ільченко К.Р. (Лазарчук К.Р.) Порядок вилучення продуктів морського й річкового промислу із середовища існування та їх переміщення через митний кордон України / К.Р. Ільченко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція» – 2015. – № 17 (т. 1). – С. 127–130.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

7. Лазарчук К.Р. Порядок переміщення продуктів морського та річкового промислу через митний кордон України / К.Р. Лазарчук // Правове життя сучасної України : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. ювілею академіка С.В. Ківалова (м. Одеса, 16–17 травня 2014 р.). – О. : Фенікс, 2014. – Т. 2. – 663 с. – С. 375–377.
8. Лазарчук К.Р. Правовий статус риболовного судна / К.Р. Лазарчук // Міжнародно-правові проблеми сучасного торговельного мореплавства : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 березня 2015 р.). – Київ : Видавництво Ліра-К, 2015. – 148 с. – С. 133–137.
9. Лазарчук К.Р. Категорія «продукти морського та річкового промислу» у понятійному апараті митного права / К.Р. Лазарчук // Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15–16 травня 2015 р.) : у 2 т. / відп. ред. М.В. Афанасьєва ; НУ «ОЮА», Півден. регіон. центр НАПрН України; передм. С.В. Ківалова. – О. : Юрид. л-ра, 2015. – Т. 1. – 2015. – 765 с. – С. 500–502.
10. Ільченко К.Р. (Лазарчук К.Р.) Міжнародно-правове співробітництво у галузі митного оформлення продуктів морського та річкового промислу

/ К.Р. Ільченко // «Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку» : матеріали міжнар. наук.-практ. конф (м. Ужгород, 25–26 грудня 2015 р.) – Ужгород : Ужгород. націон. ун-т, 2015. – 268 с. – С.142–145.

АНОТАЦІЯ

Ільченко К.Р. Порядок та підстави переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2016.

Дисертація є науковим дослідженням порядку та підстав переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу.

Охарактеризовано поняття продуктів морського та річкового промислу як митно-правову категорію. Визначено еволюцію законодавчого регулювання морського та річкового промислу, стан наукових досліджень переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу.

Установлено специфіку митних формальностей при переміщенні продуктів морського та річкового промислу. Визначено особливості підстав та принципів переміщення. Встановлено відмінність митного оформлення продукції промислу українського та іноземного походження і митного контролю за нею. Виокремлено особливості відповідальності за вчинення порушень митних правил при переміщенні продуктів морського та річкового промислу.

Визначено види міжнародно-правового співробітництва та вплив міжнародно-правових актів на удосконалення правового регулювання переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу.

Ключові слова: продукти морського та річкового промислу, митне регулювання, митні формальності, переміщення, продукти українського походження, продукти іноземного походження, митні правила.

АННОТАЦИЯ

Ильченко К.Р. Порядок и основания перемещения через таможенную границу Украины продуктов морского и речного промысла. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс;

финансовое право; информационное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2016.

Диссертация является научным исследованием порядка и оснований перемещения через таможенную границу Украины продуктов морского и речного промысла.

Охарактеризовано понятие продуктов морского и речного промысла как таможенно-правовая категория. Осуществленное исследование эволюции правового регулирования перемещения продуктов морского и речного промысла позволяет сделать вывод о существовании двух этапов развития – советского и современного. Проанализировано состояние научных исследований перемещения через таможенную границу Украины товаров морского и речного промысла.

Установлено, что под перемещением через таможенную границу Украины товаров морского и речного промысла следует понимать совокупность таможенных формальностей, связанных с фактическим вывозом с таможенной территории Украины на таможенную территорию другого государства, или фактическим ввозом с таможенной территории другого государства на таможенную территорию Украинского государства продуктов морского и речного промысла любым способом, любыми средствами и любыми видами транспорта.

Определена специфика таможенных формальностей при перемещении продуктов морского и речного промысла. Выделены основания перемещения продуктов морского и речного промысла. Определены и исследованы основополагающие принципы перемещения продуктов морского и речного промысла, особенности порядка и принципов перемещения.

Проанализированы определения «перемещение через таможенную границу» в таможенных кодексах Республики Беларусь, Российской Федерации и Европейского Сообщества и установлена необходимость закрепления указанного понятия и в законодательстве Украины.

Выделены основания перемещения продуктов морского и речного промысла: а) для продуктов морского и речного промысла украинского происхождения такими основаниями являются получение лимитов вылова и специального разрешения субъектами хозяйствования от органов государственной власти; б) для продуктов морского и речного промысла иностранного происхождения такими основаниями перемещения являются таможенная декларация и другие, предусмотренные законом, разрешительные документы (сертификат соответствия, аттестат производства и т.п.).

Установлен перечень товаров, какие следует относить к продуктам морского и речного промысла украинского происхождения, а какие – к продуктам иностранного происхождения.

Установлены отличия таможенного оформления и таможенного контроля за продукцией промысла украинского и иностранного происхождения. Указана специфика ответственности за нарушение таможенных правил при перемещении продуктов морского и речного промысла.

Определены виды международно-правового сотрудничества и влияние международно-правовых актов на совершенствование правового регулирования перемещения через таможенную границу Украины товаров морского и речного промысла. Установлена необходимость в ратификации международных документов (конвенций, соглашений), которые имеют стратегическое значение как для таможенного, так и для международного законодательства.

Ключевые слова: продукты морского и речного промысла, таможенное регулирование, таможенные формальности, перемещение, продукты украинского происхождения, продукты иностранного происхождения, таможенные правила.

SUMMARY

Ilchenko K.R. Procedure and grounds across the customs border of Ukraine of products of sea and river fishing. – Manuscript.

The dissertation on the scientific degree of the candidate of the law sciences, the speciality 12.00.07 – administrative law and process; finance law; information law. – National University «Odessa Law Academy», Odessa, 2016.

The dissertation is devoted procedure and grounds across the customs border of Ukraine of products of sea and river fishing.

Concept products of sea and river fishing, as customs and legal category. Determined the evolution of legal regulation of sea and river fishing. The state of research across the customs border of Ukraine products of sea and river fishing.

Established the specific customs formalities when moving products of sea and river fishing. The features of the procedure and principles of the movement. Established distinction customs clearance and customs control of fishery products Ukrainian and foreign origin and responsibility for committing customs offenses.

The types of international legal cooperation and the impact of international instruments on improving the legal regulation of cross-border products Ukraine sea and river fishing.

Keywords: products of sea and river fishing, customs regulations, customs formalities, displacement, products of Ukrainian origin, the products of foreign origin, customs rules.

Підписано до друку 25.04.2016.
Формат 60х90/16. Ум.-друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач ІПП «Фенікс»
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК УН№ 1044 від 17.09.2002 р.
65009, м. Одеса, вул. Зоопаркова, 25. Тел. 7777-591.